

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

4 Vtrùm idololatria sit tantummodo in cultu, quo creatura instar Dei colitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

tum hominum mortuorum; qualis est cultus Iouis, Saturni, Martis, & similibus. secundam, ipsarum statuarum, & dæmonum in statu. tertiam, elementorum & partium mundi, ut solis, lunæ, siderum, quartam, aliarum rerum generi humano commodarum, vel noxiarum.

¹⁵ Omnes dij gentium dæmonia.
Petes, Quomodo ergo Psal. 95. dicitur, *Omnes dij gentium dæmonia?*

Respondeo, Quia quidquid gentes colebant, per idola & in idolis colebant: hæc autem dæmonis plena erant; quæ statuas ipsas veluti animabant: & ita dæmones in ipsis colebantur. Intendebant enim gentes honorem deferre numini, quod in statu se manifestabat; quod ipsi quidem putabant esse numen solis, lunæ, Iouis, Veneris, aut alterius rei: tamen reuera erat diabolus, qui illarum rerum & personarum nomina assumebat, ut ipse sub illis coleretur: de quo vide Lactantium lib. 2. diuinarum instit. cap. 16. & Euseb. de præparat. euangel. lib. 4. cap. 6. Hinc Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Scimus quia nihil est idolum in mundo;* (id est, nulla est diuinitas in mundo, quæ per idolum repræsentetur) *sed quæ immolant gentes, dæmonis immolant;* (nimirum qui in statu se exhibent) *& non Deo: nolo vos socios fieri dæmoniorum.* Vide D. Augustinum lib. 8. de ciuit. cap. 24. vbi hanc responsionem infinnat.

Auerte tamen, pro *dæmonia* in Hebræo esse *Eliim*, quæ vox est à 70. rectè vertatur *dæmonia*; tamen etiam significat *res vanas*, & consequenter idola, quia nihil his vanius aut imbecillius: & ita sensus est, *omnes dij gentium vani*; cui bene respondet altera pars versiculi per antithesim, *Dominus autem celos fecit.* q. d. omnes dij gentium nullius virtutis, sed noster Deus est omnipotens, &c.

¹⁶ Platonicæ etiam summum Deum colebant.
Nec obstat, quòd Platonicæ & alij Philosophi etiam coluerint Angelos, quos appellabant minores deos, & præterea summum Deum, deorum minorum patrem & conditorem; idque absque statu: quia Propheta loquebatur de diis populorum qui publicè colebantur, non autem de diis aliquorum Philosophorum, quos ipsi colebant priuatim: quamuis etiam dum hos se colere existimabant, diabolus, qui se fingebat esse de numero illorum, coluerint. Ita etiam diabolus est auctor hominibus colendæ creaturæ loco Dei, ut hunc honorem aliqua arte ad se transferat, sibi que impendi, etsi sub alieno nomine, curet; ut tradit D. Augustinus tum alibi, tum l. 8. de ciuit. cap. 24.

DVBITATIO IV.

Vtrum idololatria sit tantummodò in cultu, quo creatura instar Dei colitur.

¹⁷ Sententia hæreticorum.
Quidam hæretici docent, nõ solum tunc propriè idololatriam committi, quando creatura colitur loco Dei, sed etiam quando Deus verus colitur aliquo cultu quem ipse non mandauit. vnde concludunt, Catholicos idololatriam committere quando colunt Deum vel Sanctos per imagines; quia Deus hoc non mandauit. Ita docet Herbrandus Lutheranus, ut refert noster Gregorius à Valentia, 2. 2. disput. 6. q. 11. puncto 1. quem ibi fusè refutat. Idem autè docuit Caluinus lib. 1. Instit. c. 11. n. 8. & 9. vbi id etiam ex eo confirmat,

quòd Iudæi adorantes vitulum aureum in deserto, non intenderint cultum deferre illi imaginì, quam scirent nullam vim habere; (neque enim tam citò potuissent obliuisci eorum quæ Deus fecerat in Ægypto & mari rubro) sed Deo vero per ipsam: iudicari tamen idololatriam, quòd id fecissent per imaginem, quòd Deus ipsis non mandauerat. Idem censet de paganis, quorum idololatriam vult in eo consistere, quòd Deum verum voluerint sibi præsentem habere per imagines, & in illis eum coluerint. Sed hæc sententia non solum est heretica, sed etiam absurda & apertè falsa. ¹⁸ Est absurdum.

Primò, Quia nomen *idololatria* in Scriptura sacra, & apud Scriptores ecclesiasticos numquam accipitur nisi pro cultu quo creatura colitur loco Dei, vel pro affectu, quo quis adhæret creaturæ tanquam Deo, seu huiusmodi: adeò ut etiam quando metaphoricè capitur, (ut cum auaritia vocatur idololatria) respiciat creaturam quodammodò tanquam Deum.

Secundò, Apertè falsum est, Iudæos & paganos in idolis coluisse verum Deum: nam de genibus dicitur ad Roman. 1. *Seruierunt creaturæ potius quam creatori.* 1. ad Cor. 10. *Quæ gentes immolant, dæmonis immolant, & non Deo;* & alia innumera. De Iudæis, Deuter. 32. *Immolauerunt dæmonis & non Deo, diis quos ignorabant: noui recentisque venerunt, quos non coluerunt patres eorum. Deum qui se genuit, dereliquisti, & obliuisti es Domini creatoris tui.* quid dici potest clariùs contra illud figmentum Caluini? Idem habetur Psal. 105. Denique sexcentis locis reprehenduntur quòd Deum reliquerint, & deos, qui nihil possunt, nihil norunt, nihil sentiunt, adorent.

Tertiò, Si volebant fingere similitudinem veri Dei, ut per eam ipsius recordarentur, & cultum ad ipsam dirigerent, cur potius stuxerunt formam vituli, quàm alterius rei, cum Deus numquam sub hac forma illis apparuerit? Itaque hoc euidens signum est, voluisse illos colere primum deum Ægyptiorum Apim, qui forma bouis pingebatur: idque faciebant, quia putabant illius ope se eductos, ut apertè Scriptura infinnat; & fortè eo sine faciebant, ut illius auxilio in Ægyptum redire possent.

Quartò, Iudæi habebant Deum verum præsentem per signa externa multò expressiora, scilicet per columnam ignis nocte & per nubem interdiu, quæ diuino nutu mouebantur & stabantur: non ergo credibile est, eos fecisse similitudinem vituli, ut præsentem haberent Deum verum, sed deum Ægyptium.

Quintò, Ridiculum est, dicere, idèò aliquem cultum esse malum vel idololatriam, quia non est à Deo mandatus: multa enim sunt bona in omni genere virtutum, quæ non sunt mandata; ut in abstinentia; in eleemolyna, in oratione, in gratiarum actione, in laude, voto, &c. Nec vniquam aliquis sapiens obsequium sibi delatum iniuria loco habuit, aut repudiauit, eo solo nomine, quòd illud non mandasset. quæ enim esset ista exotica barbaries, nullum officium admittere, nisi sub pæna mortis præceptum? Imò subditius aut feruus, qui nullum obsequium aut cultum vult deferre suo Principi vel domino, nisi præcepto compellus, hoc ipso parum obsequiosus, & parum amans honoris sui Principis, & parum illi addictus aut vilis censetur. Vnde meritò Dominus ¹⁹ Lucæ

Lucæ 17. *Cum feceritis omnia que præcepta sunt vobis, dicite, Servi inuites sumus, quod debuimus facere, fecimus.*

20
Fundamentum
hereticorum.

Dicent fortè, non ideo malum esse quia Dominus non mandauit, sed quia vetit omnem cultum, quem non mandauit: nam Deuter. 12. v. ult. dicitur: *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quidquam, nec minuas.* Hoc est antiquum eorum fundamentum, per quod, opus omne non præceptum volunt esse malum, si fiat cum opinione cultus, id est, animo placendi Deo.

Sed millies à Catholicis responsum est, ibi non excludi nisi ea quæ diuinis præceptis aduersantur, vt sunt carimonie gentilium, de quibus agitur ibidem; vt patet duobus versiculis immediate præcedentibus: testimonia enim Scripturarum intelligenda sunt iuxta subiectam materiam. vnde ea quæ sunt consentanea, vel iuuant ad præcepta diuina, non excluduntur. Confirmatur, quia non obstante hoc præcepto, Iudæi instituerunt aliquot dies festos, quos Deus non præceperat, vt patet Esther 9. Iudith 15. & 2. Machab. 10. & Apostolus 1. ad Cor. 7. commendat abstinentiam coniugij tamquam Deo gratissimam; quam tamen ait non esse à Deo præceptam.

Aliquem
cultum non
præceptum
esset licitum.

Sextò, Etiam si nullus cultus esset licitus præter eum quem Deus præcepit, non tamen ideo esset idololatria, sicut qui non colit Principem debita carimonia, non eo ipso agnoscat alterum pro Principe, aut desert alteri honorem Principi debitum.

Confirmatur Primò, Quia alioquin Iudæi modò dum circumciduntur, lauantur, seruant Sabbathum, edunt agnum, & alias carimonias obeunt, vt legem seruent & Deo placeant, dicerentur propriè committere idololatriam, quod est contra communem hominum sensum. Secundò, Is, qui orat negligenter & animo vagabundo, esset idololatra: ille enim cultus non solum est à Deo non præceptus, sed etiam vetitus. Tertio, Ministri Lutherani & Caluinistæ obeunt ministerium noui euangelij, committerent idololatriam; (vt rectè colligit Valentia) quia Deus nusquam hunc cultum eis præcepit. quamuis fortè multò deterius in hoc peccent, quam si idololatriæ priuatim operam darent: tunc enim se solos perderent; nunc verò & infinitos secum in barathrum præcipitant, & totam Christi religionem ac doctrinam euertunt.

21 Argumenta illorum nullius sunt momenti, & solum egent inspectione locorum Scripturæ vnde desumpta: ex illis enim clarè liquet, ibidem agi non de cultu veri Dei, sed idolorum. Vide Valentiam supra.

Obiectio.
An intendant colere
verum
Deum.

Dices, Gentiles & Iudæi, quando adorabant idolum aliquod, putabant illud esse verum Deum: ergo ex intentione ipsorum cultus ille tendebat in verum Deum. Sicut si diabolus in persona Christi loqueretur per imaginem crucifixi, & tu putans esse Christum, adorares ipsum, honor iste tenderet in Christum. Confirmatur, Propter quod vnumquodque, & illud magis: sed ipsi colebant idola propter diuinitatem; ergo magis colebant diuinitatem.

Responso.

Respondeo, negando primam consequentiam: inde enim solum sequitur, eos cultum suum direxisse in id quod stolidè putabant esse verum Deum, non autem in verum Deum. Sicut si quis agnoscat

& honoret pro Rege aliquem Regis hostem, sibi absque ratione periuadens illum esse verum Regem; non potest dici honorare verum Regem. Perinde enim faciunt idololatriæ, ac si quispiam, non facta prius diligenti inquisitione quis & qualis sit Rex, deligeret aliquem ex plebe in Regem; ob aliquod commodum ab ipso perceptum, eique honorem deferret: qui sanè non conseretur velle honorare eum qui verè est Rex, sed alium, cui nefariè hanc dignitatè tribuit.

Ad probationem: Est dispar ratio. idololatria enim dirigit cultum externum, & internam submissionem ad personam vel rem creatam, cui diuinitatem absque ratione attribuit; iste verò ad personam increatam, nempe ad Christum; non enim intendit se submittere diabolo, nec illi putat inesse diuinitatem, sed Christo. In eo tantum fallitur, quòd diabolus apparentem in persona Christi patet esse Christum; & sic tribuit illi diuinitatem sub ratione formali personæ Christi: qui error non est iuris, sed facti: potest tamen hic etiam esse graue peccatum; si enim facilè possis aduertere non esse Christum, vel meritò dubites, & non adhibita inquisitione vel debita cautione, adores tamquam Christum, committes idololatriam, saltem interpretatiuè & æstimatione morali; ac proinde peccatum mortale: etsi enim formaliter & expressè non intendas colere diabolum, sed Christum: tamen ita agis ac si intenderes aut certè parum curares vtri è duobus cultum deferas. Si verò non possis id facilè aduertere, ita vt ignorantia vel inconsideratio non censeatur crassa, sed leuis tantum; non erit quidem peccatum mortale; quia non erit absolute voluntarium: à veniali tamen excusari non poterit, quia erit voluntarium imperfectè, scilicet ratione illius negligentia in considerando, quòd si nulla negligentia interueniat, erit formaliter actus latriæ, & materialiter tantum idololatria; quia quòd tendat in creaturam, nullo modo est volutum. Ad confirmationem: etsi Gentes id, quod colebant, intendissent colere propter veram diuinitatem, & ipsa diuinitas fuisset ratio formalis obiectiua; tamen in eo peccassent, quòd hanc tribuerent rei creatæ, & colerent creaturam tamquam terminum integrum, & obiectum quod adorationis. Vt si quis haberet veram apprehensionem diuinitatis, & putaret eam conuenire alicui homini, vel alteri creaturæ, sicut inerat Christo, vel alio modo peculiari. Quæ ratione Montanistæ, qui putabant Montanum esse Paracletum, non poterant scelus idololatriæ effugere, si consentaneum suæ opinioni cultum ei deferrebant. Similiter qui Simonem Magum credebant esse virtutem illam magnam, quæ condidit Angelos, quam se esse iactabat. Idem dico, si Christus non esset verè in Eucharistia: nam adoraretur id quod ibi later, ob veram diuinitatem quam non haberet, & ita latria tribueretur creaturæ, quod nihil est aliud quàm vera idololatria. Vnde ipse Ecclesiam suam perniciosissimè decepisset, dicendo, *Hoc est corpus meum.* nam his verbis necessariò impulsisset eam in idololatriam. Deinde, tantum scandalum Ecclesiæ per talia verba datum debuisset tandem aliquando tollere, & suam mentem clarè explicare, vt Ecclesia errare in re tanta desineret. sed id non fecit, quin potius infinitis modis eam in hac sententia & adoratione confirmauit. Quare tam absurdum & blasphemum est, di-

cere Christum in Eucharistia verè non esse, quàm dicere Ecclesiam suam perniciosissimè decepsisse, & fraudulenter fecisse idololatricam. Hoc obiter dixerim ob pestes huius æui. ex quibus patet quomodo possit idololatria esse, cum creatura colitur ob veram diuinitatem, si hæc illi verè non competit. Sed reuera Ethnicis non colebant res creatas propter veram diuinitatem, sed propter tenuem diuinitatis speciem & umbram, quam putabant esse veram diuinitatem, nescientes quid sit vera diuinitas, & cui tribuenda: & ita non sequitur, illos coluisse veram diuinitatem. Potest tamen dici, veram diuinitatem ab eis cultam remotè, nimirum quatenus conceptus illius confusus mouet hominem ad cultum deorum; sicut conceptus confusus felicitatis mouet ad appetitionem tam falsæ quàm veræ felicitatis; & conceptus confusus boni, ad appetitionem boni, tam delectabilis quàm honesti.

D V B I T A T I O V.

Quid sit diuinitas, & quam eius species.

22 **D**iuinitas proprie tantum est futurorum, quæ ex causis indeterminatis proneniunt, quorum prænotio est solius Dei. vnde dicitur diuinitas, quasi actio diuina & propria diuinitati. Græci *μαρτείας* vocant *σημεία & μαντείας*, à furore, vt ait Cicero libro 1. de diuinatione. fit autem vel reuelatione diuina, & sic vocatur *prophetia*; vel ope dæmonis, & sic proprie dicitur *diuinitas*, estque species superstitionis. Hoc modo passim accipitur in Scripturis; vbi soli illi vocantur diuini, qui ope dæmonis diuinant, vt notat Hieronymus in cap. 3. Michæ. Hoc modo accepta *diuinitas* nihil est aliud, quàm illicita vsurpatio notitiæ vel prædictionis futurorum contingentium. Sumitur tamen passim latius, vt extendat se etiam ad aliorum occultorum, quæ humano modo cognoscere non potest, illicitum studium & patefactionem: nam *diuini* vocantur, qui occultum futurum indicant, qui res perditas ostendunt, qui causas occultas mortis vel morbi animalium aperiant, &c.

23 **I**taque *diuinitas* est, quando quis ope vel disciplina dæmonis, de aliquo occulto, quod humano modo cognoscere non potest, inquirat.

Vbi aduerte, etiam si dæmones non possint certo cognoscere futura quæ à libero arbitrio alterius pendent, vt docet D. August. lib. de Diuinit. dæmonum cap. 5. & 6. & lib. 2. de Genes. ad litteram cap. 17. tamen possunt longè plura de rebus futuris alijsque occultis nosse quàm homines, idque quinque modis.

Primò, Quia cognoscunt exactè omnes causas naturales & vim earum; vt solis, lunæ, siderum, elementorum, plantarum, animalium, &c. vnde facile colligere possunt qui effectus ex iis secuturi sint, vel abiolutè, vel si certo modo applicentur. Sic facile possunt prædicere ventos, tempestates, naufragia, mortes.

Secundò, Quia sciunt quid ipsi & alij dæmones malorum locij, Deo permittente facturi sint. sic poterant prædicere euerisionem familiae Iob, & ipsius calamitates.

Tertiò, Quia summam habent experientiam,

millies enim obseruarunt quid ex quo sequi in causis liberis soleat; quibus rebus voluntas humana huc vel illuc impelli: vnde sæpè fit vt de futuris liberis verè coniectent.

Quartò, Quia vident in longinquis locis causas iam positas, vel effectus inchoatos, & possunt celeritate naturæ illos præuere, & alibi prænuntiare. sic prædicere solent incrementa Nili in Ægypto, vna copia aquarum in Æthiopia, vt refert Athanasius in Vita B. Antonij.

Quintò, Possunt interdum aliquid de rebus futuris cognoscere ab Angelis, Deo permitte, vel ex Scripturis, quas meliùs intelligunt quàm homines.

Potèrò diuinitas fit bifariam. Primò, Per expressam dæmonis inuocationem, vt cum diuinator intendit, & eo fine aliquid agit, vt ipse se immisceat. Secundò, Sine expressa inuocatione, interueniente tamen quadam tacita: & hoc rursus dupliciter; vel enim fit per solam inspectionem dispositionis aliquarum rerum; vt motus, situs, figura, vocis, lineamentorum: vel per considerationem eius quod ex aliqua actione humana ad hoc directa provenit; vt cum consideratur quæ figura in plumbo liquefacto aquæ iniecto resulter, aut quid in sortibus obueniatur.

Itaque generatim sunt tres species diuinationis. Ad primam pertinet *necromantia*: ad secundam *augurium*: ad tertiam *sortilegium*; singulæ autem harum rursus habent multas species & modos.

Prima enim species, in qua diabolus expressè inuocatur, completitur multis modis, prout diabolus variis modis consultitur; aut consultus variis modis respondet. Primò, Consuli potest per sacrificia animalium; & tunc respondere solet per signa quadam apparentia in extis animalium: hoc genus vocatur *haruspitium*. Secundò, Per preces in idolis; & tunc respondere solet per idola; & vocatur *oraculum*. Tertio, In suis prophetis, quos ipse possidet, qui vocantur *pythonici* & *pythoniæ* & *Ἰσχυροδοί*, & tunc respondere conueiunt per umbilicum, vel per partes pudendas; (dignum sanè os tali numine) vt docet Origenes libro 7. contra Celsum in principio. Quartò, Inuocari solet certo modo, vel loco, vel cum certa vnctione, aliisque carimoniis, cubando, vt respondeat per somnia: & tunc facit hominem somnare ea quæ vult ipsi persuadere, & vocatur *δνειρομαντεία*. Quintò, Sæpè inuocari solet, vt excitet aliquem mortuum qui respondeat: hæc vocatur *νεκρομαντεία*. Hac vltima est pythoniæ, petente Saule cum vellet sibi excitari Samuelem, 1. Reg. 28. quamuis non illius vi Samuel apparuerit. Sextò, Aliquando petitur vt respondeat per caput hominis mortui; & dicitur *κρανομαντεία*. Septimò, Denique multis aliis modis per varias adiurationes, vnctiones, figuras, specula, aliaque signa, quæ ipse instituit, inuocari solet à diuinis, vt occulta patefaciant, & ipse variis modis respondet.

Primò, Per speciem aliquam præstigiosam, oculis obiectam. Secundò, Per vocem in auribus formatam, quam nemo alius audire potest. Hi duo modi pertinent ad *præstigium*. Tertio, Per varia visa in imaginatione: hæc *pseudopropheta* dici potest. Quarto, Per aliquam figuram externam, quam ipse in re aliqua inanima efficit, & conspici facit, quæ quidem si conspiciatur in terra, vel re terre-

ftri,

Dæmones multis modis possunt plura de futuris nosse quàm homines.

24 Diuinitas fit dupliciter.

Tres species diuinationis.

25 1. Fit per expressam inuocationem. Variis modis distinguitur.